

МЕРЕ СТРАТЕШКОГ ОДВРАЋАЊА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ: ТЕРМИНОЛОГИЈА, ДЕФИНИЦИЈЕ И НЕКИ АСПЕКТИ ПРИМЕНЕ У СУКОБУ У УКРАЈИНИ 2022. ГОДИНЕ*

Милан Ђ. Миљковић¹
Зоран М. Марјановић²

Достављен: 01. 01. 2022.

Језик рада: Српски

Кориговано: 02. 03, 03. 07, 17. 10. 2022.
14. 02. 2023.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 20. 02. 2023.

DOI број: 10.5937/vojdolo2301032M

У раду се анализирају теорија и доктрина стратешког одвраћања Руске Федерације и упоређују се са мерама њихове примене у сукобу у Украјини током 2022. године. Стратешко одвраћање се дефинише као холистички приступ који интегрише невојне и војне мере за обликовање доношења одлука противника у свим фазама сукоба. Из визуре војне теорије, оно не представља грубу стратегију силе већ принуду усмерену на манипулацију перцепцијом противника и утицај на његово стратешко понашање. Анализа руских теоријских и доктринарних ставова указује на то да је улога невојних мера у постизању стратешких циљева порасла, а у једном броју случајева превазишла моћ оружја по својој ефикасности. С друге стране, иако се може чинити да је актуелни руски концепт одвраћања превише невојног карактера, он, у одређеној мери, нагиње војним или насилним мерама. То је последица постојања дуализма у руској

---

* Рад је део научног пројекта Школе националне одбране „Војвода Радомир Путник” Универзитета одбране МО, под називом „Неутралност и стратешко одвраћање”, број пројекта: ШНО-ДХ/1/2224. Погледи изнети у чланку одражавају лични став аутора.

¹ Школа националне одбране „Војвода Радомир Путник” Универзитета одбране у Београду, Београд, Република Србија, milanmiljkovic04011@gmail.com, ORCID број: 0009-0005-9346-9442

² Министарство одбране Републике Србије, Београд, Република Србија, ORCID број: 0009-0001-0087-3106

теорији стратешког одвраћања, где тренутно јачу струју представља актуелно војно руководство оружаних снага Руске Федерације, које придаје пресудни значај војним кинетичким мерама, поготово у фази оружаног конфликта. Примена мера стратешког одвраћања у сукобу у Украјини, током 2022. године, потврђује хипотезу о тренутно већој исправности правца у руској војној теорији који у стратешком одвраћању већи значај придаје примени војних кинетичких мера.

Кључне речи: *стратешко одвраћање, принуда и застрашивање, војне и невојне мере, ефикасност*

Увод

Од распада Совјетског Савеза, руска теорија одвраћања је еволуирала кроз дебате разних школа стратешке мисли у Руској Федерацији. Као резултат чињенице да је руској војној теорији често недостајао конзистентан термилошки апарат, руски стручњаци међу собом, као и западни теоретичари, често подразумевају различите ствари када користите исте термине. Руски приступ одвраћању разликује се од западне концептуализације овога термина. Укратко, са руског становишта одвраћање означава употребу претњи, понекад праћених ограниченом употребом силе, са циљем: а) одржавања *status quo* („одвраћање” на језику Запада), б) промене *status quo* („принудити” на западном језику), в) обликовања стратешког окружења у оквиру међусобне интеракције са другим стратешким факторима и г) спречавања ескалације или довођења до деескалације (Adamsky, 2020:161-175). Термин се користи да опише активности како пре, тако и у току војног сукоба, а обухвата све фазе рата.

Актуелни појам и мере стратешког одвраћања

Стратешко одвраћање, у смислу који користи руска војна теорија, холистички је концепт који предвиђа интеграцију невојних и војних мера за обликовање доношења одлука противника. Овај концепт интегрише државне невојне инструменте националне моћи и специфичне војне способности које су „стратешке” због очекиваних ефеката када се користе у сврху одвраћања. Према руском мишљењу, стратешко одвраћање је концепт који је прилагодљив, јер се може применити на управљање непредвиђеним ситуацијама, у распону од локалних ратова са једном државом, преко регионалних сукоба против коалиција, до ратова великих размера против глобалних сила са нуклеарним оружјем (Kofman et al, 2020:5).

Табела 1 – *Актуелне мере стратешког одвраћања Руске Федерације (Current strategic deterrence measures of the Russian Federation)*

Стратегија националне безбедности Руске Федерације из 2015. године дефинисала је стратешко одвраћање као низ међусобно повезаних политичких, војних, војнотехничких, дипломатских, економских и информативних мера усмерених на спречавање употребе силе против Русије, ради одбране суверенитета и очувања територијалног интегритета (Russian National Security Strategy, 2015, p. 4). Званични речник војних термина Министарства одбране Руске Федерације дефинише стратешко одвраћање као „систем насилних (војних) и ненасилних (невојних) мера, чији је циљ да обузда другу страну од употребе силе против Руске Федерације, посебно у стратешком обиму.” Стратешке мере одвраћања се користе континуирано у мирнодопским временима, не само за одвраћање већ и за обуздавање, а у рату ради управљања ескалацијом сукоба (Encyclopedia of the Ministry of Defense of the Russian Federation, 11). Невојне мере обухватају политичке, информативне, дипломатске, правне, економске, идеолошке, техничко-научне и друге. Списак војних мера је опширнији, што показује да се ради о концепту који се првенствено ослања на крај спектра који се односи на употребу силе. Оне обухватају демонстрацију војног присуства и војне моћи, подизање спремности на ратне нивое, распоређивање снага, демонстрације спремности унутар снага и средстава намењених за доношење удара (укључујући нуклеарно оружје) и извођење или претње извођењем појединачних удара, што опет укључује нуклеарно оружје (Ibid). Такве мере се примењују у време мира како би се спречила директна агресија или употреба војног притиска против руских интереса. У ратном времену оне су дизајниране да упра-

вљају ескалацијом и да деескалирају или окончају рат у раним фазама под условима који су повољни за Руску Федерацију (Khryarin, Braichev, 2008). Садашња руска војна теорија и доктрина одвраћања представља интегрисани комплекс нуклеарних, нунуклеарних, невојних и информационих мера утицаја, садржаних у јединственом програму за више домена. Стратешко одвраћање је ускладило нуклеарну способност, без умањивања његове улоге, са другим средствима принуде.

Значај невојних и информационих мера у концепту стратешког одвраћања

У периоду од 2000. године до првих година друге деценије 21. века, могу се разликовати две „школе војностратегијске мисли“ у Руској Федерацији. Прва је традиционална и конзервативна, а друга је новонастала и иновативна, у оквиру које се издваја теорија о вођењу сукоба у информационој сфери (Miljković, Jevtić, 2021, pp. 105-131). Заговорници традиционалне војне мисли не поричу промену садржаја рата, али сматрају да је преувеличана улога „невојног фактора“ у постизању коначног успеха у рату, па и у концепту стратешког одвраћања.

Наведени дуализам у војној теорији пренео се у руску војну праксу стратешког одвраћања, јер је евидентно да постоје два угла гледања, која слично указују на значај невојних и информационих мера, али различито оцењују важност војних или невојних мера у појединим фазама сукоба.

Анализом се може се констатовати да је представник традиционалног гледања генерал Валери Герасимов, који заступа став да се стратешко одвраћање, пре свега, заснива на примени војних кинетичких мера, које су подржане применом невојних мера (Gerasimov, 2013). У свом говору, у марту 2019. године, на Руској академији војних наука, он је навео да се „појава нових сфера конфронтације у савременим сукобима и методама ратовања све више помера ка интегрисаној примени политичких, економских, информационих и других невојних мера, чија реализација треба да се ослања на војну силу“ (Gerasimov, 2019). Према његовим речима, војска узима у обзир све друге невојне мере које утичу на ток и исход рата, обезбеђују и успостављају услове за ефикасну употребу војне силе. Ипак, наглашава да главни садржај војне стратегије чине питања о припремама за рат и његовом вођењу, пре свега од стране оружаних снага. Герасимов наставља да даје тон дискусијама о руској стратегији одвраћања, за коју сматра да је употреба оружане силе кључна за подршку невојним облицима такмичења у мирнодопским условима.

Другачији угао сагледавања имају одређени руски теоретичари, као што су Чекиров и Богранов, који сматрају да је једна од суштинских будућих улога кинетичких војних операција да подржавају информативне кампање, којима се постиже крајњи, политички циљ рата. Они наводе да је све већи значај информационих операција променио данашње схватање традиционалних кинетичких опера-

ција у „коначну меру пораза” тек након постигнуте пуне информационе супериорности (Chekinov, Bogdanov, 2017). Као они, и други руски теоретичари сматрају да је „супериорност информација” сада неопходна да би се омогућила успешна кинетичка операција. Руски аналитичари тврде да успех „не само почетне фазе војне операције, већ и исход целе кампање зависи од веште, јасно прорачунате и образложене” информативне операције (Pechurov, Sidorin, 2017). Оцењују да кинетичка операција не може успети без успешне информационе операције која би је омогућила (Chekinov, Bogdanov, 2013, pp. 12-23). Због тога, поједини руски војни теоретичари и практичари сматрају да је кључ промена у будућим сукобима у преокрету историјског обрасца и улоге невојних мера које подржавају војне операције, односно да у модерним ратовима информационе кампање подржавају и утичу на начин употребе кинетичких операција (Gerasimov, 2016).

Активности информационих мера одвраћања

Уласком у еру информационог друштва, одбрана сваке државе у савременом добу суштински зависи од заштите националних интереса у информационој димензији безбедносног окружења, а у будућем току технолошког напретка ова зависност ће се још више повећавати, а информациони ресурс биће све значајнији део потенцијала државе за стратегијско одвраћање невојним средствима (Miljković, Jevtić, 2022, pp. 18-40).

Информациона средства заузимају истакнуто место у руском концепту стратешког одвраћања. Она су, такође, кључна за акције или мере предузете током фазе пре избијања сукоба и за руску стратегију одвраћања и управљања ескалацијом. Активности које спадају у домен одвраћања путем информационог деловања, у руској војној теорији су познате под називом информационо ратовање и рефлексивна контрола (Miljković, 2010, pp. 257-284).

Руски војни теоретичари заступају став да се информациони рат према примењеним средствима деле на сукобе који се спроводе:

1) информационо-техничким средствима (нападом на критичне објекте националне инфраструктуре, сајбер нападима) и

2) информативно-перцептивним средствима, пропагандом, управљањем перцепцијом противника, обмањивањем, дезинформацијама, психолошким операцијама и обманом.

С друге стране, рефлексивна контрола је процес у којем страна која контролише одабране доносиоце одлука унутар противничке лидерске структуре намерно преноси одабрани скуп информација које приморavaju ове актере да изврше акције у складу са сопственим намерама. То, у суштини, укључује процес разумевања мотивације и жеље противника, затим развијања стратегије у вези са понашањем противника и, на крају, преношења информација у складу са размишљањем и интересима противника које га воде ка понашању корисним за другу страну која га контролише (Pečatnov, 2012).

Док је рефлексивна контрола употребљива у периоду пре сукоба, руски чланци је описују као максимално корисну када ситуација прети да ескалира у потпуни војни сукоб. То значи да је делотворна за навођење противника да предузме акције које су корисне за страну која користи рефлексивну контролу у почетном периоду војних операција (Raskin, Sorokin, 2008, pp. 26-30). Дакле, овај концепт је применљивији на демонстрације одржане током периода угрожености сукоба, посебно на директне претње виталној инфраструктури. Генерал-мајор М.Д. Ионов, један од познатих руских војних стручњака, идентификовао је четири основне методе које се користе за пласирање информација према непријатељу, како би се остварила контрола над њим. Ове методе укључују: а) промоцију силе, б) мере којима се преносе лажне информације о ситуацији, в) утицај на процес доношења непријатељевих одлука и г) убрзавање и скраћивање времена доношења противникових одлука (Ionov, 1995, pp. 47-131).

Примена мера стратешког одвраћања у сукобу у Украјини 2022. године

Руска Федерација је у сукобу у Украјини, током 2022. године, примењивала војне нуклеарне и ненуклеарне, као и одређење невојне мере стратешког одвраћања, кроз више домена утицаја. Највидљивије су биле мере нуклеарног одвраћања, ненуклеарног одвраћања далекометним оружјем, одвраћање мерама у енергетској политици и информационом ратовању.

Мере стратешког одвраћања нуклеарним средствима почеле су да се примењују пре 24. фебруара 2022. године, а њихова несмањена примена настављена је и током трајања сукоба (McDermott, 2022). Ове мере утицале су на ангажовање држава Запада у сукобу, јер је одвраћање засновано на ранијим претњама и вежбама руских нуклеарних снага које су „увериле“ Запад да ће Руска Федерација користити тактичко нуклеарно оружје и у конвенционалном сукобу ради наметања својих услова (Holloway, Blair, 2022). Другачије речено, руске претње нуклеарним оружјем се на Западу процењују као имплицитно веродостојне (Ignatius, 2022). У децембру 2021. године, високи руски званичници су упозорили да би проширење НАТО-а на Исток покренуло руско распоређивање тактичког нуклеарног оружја (VOA News, 2021). Реторичка склоност ескалацији појавила се и у говорима представника Руске Федерације, 21. и 23. фебруара 2022, у којима је најављена специјална војна операција (Obrashchenie Prezidenta Rossijskoj Federatsii, 2022). Такође, 27. фебруара 2022. године, председник Владимир Путин је изјавио да због западних претњи подиже статус приправности руског нуклеарног оружја (Roth et al, 2022). Реторичке претње руског политичког руководства се следећих месеци настављају, сугеришући могућност нуклеарне ескалације у случају „егзистенцијалне кризе“ за Русију која се појави из рата у Украјини (Paubara, 2022). Као последица одвраћања застрашивањем, делимично су спречени напори Запада да пружи пуну војну помоћ Украји-

ни, као што је нпр. кампања за увођење „зоне забрањег летења” или слање борбених авиона украјинској страни. Напори на „заstraшивању” НАТО-а се константно примењују, укључујући и мере информационог ратовања према европским државама, ради слабљења савеза САД и осталих чланица НАТО-а. Због тога високи представници Савеза истичу да је одржавање јединства назважнији задатак НАТО-а у овом сукобу (BBC News, 2022).

Сукоб у Украјини такође показује да је руско нунуклеарно стратешко одвраћање концептуално валидно и да има јасну практичну примену, али да потенцијална ограничења његових ефеката зависе од довољности ефектива далекометног и високопрецизног наоружања (Akimenko, 2021). У случају Руске Федерације, постоје отворена питања која се односе на капацитет овог оружја. На пример, процењује се да руска морнарица има ограничен број пројектила *калибар* које може да распореди, с обзиром на њихово досадашње трошење у рату у Сирији, као и ограничен број бродова који могу да буду опремљени овим далекометним пројектиlima (Wordpress, 2020). С друге стране, мањи домет ракетног система земља-земља *искандер* надокнађује се њиховим много већим бројем. У субстратешкој хиперсоничној категорији, сматра се да је ограничена доступност ракета *кинзхал*, које имају велику разорну моћ и брзину, као и способност маневрисања читавом путањом лета до циља, с обзиром на релативно мали број платформи МиГ-31К за њихову примену, упркос информацијама о употреби њихових адаптација за друге ваздушне платформе, као што је *тупољев* Ту-22М3/-22М3М. Насупрот томе, употреба ракете *циркон* ће се, према стручним оценама, широко примењивати, јер ће бити лансирана са универзалних вертикалних система за лансирање на подморницама и бродовима. Стога, да би било заиста ефикасно, конвенционално стратешко одвраћање мора да се ослања на огроман арсенал оружја (Bukkvoll, McDermott, 2017). Остаје питање да ли Русија поседује довољно таквог оружја у овом сукобу. Према западним и украјинским изворима, залихе руских далекометних пројектила су истрошене (BBC News на српском, 2022), што закључују на основу употребе ракета земља-ваздух за гађање земаљских мета, што је показатељ несташице прикладније муниције. Може се оценити да, упркос могућим ограничењима капацитета, руске нунуклеарне мере одвраћања и даље заслужују пажњу.

У домену одвраћања невојним средствима посебно су видљиве мере на енергетском плану и, по оцени западних експерата, Руска Федерација има иницијативу и за сада побеђује у „енергетском рату” (Consilium Europa, 2022). Због енергетске кризе, изазване прекидима у руском снабдевању, долази до гашења индустријских капацитета у европским земљама, тако да Великој Британији потенцијално прети гашење око 60 одсто производних капацитета, а сличан сценарио односи се и на Немачку. Обим ове енергетске кризе, која још увек траје, као и колатерална штета (инфлација, радна места и извоз у ЕУ) сада зависе од онога што се дешава због рата у Украјини (Mills, 2022). Енергетски застој између Русије и Европе, почетком септембра 2022. године, достигао је свој врхунац јер је Руска Федерација затворила, на неодређено време, свој главни гасовод Северни ток 1 ка Западу. Сматра се да ће европске земље бити мање способ-

не да поднесу велике зимске рачуне за енергију и могуће несташице, због чега се може очекивати да ће енергетска криза утицати на европско јединство према сукобу у Украјини (Financial Times, 2022).

Информационо ратовање у сукобу у Украјини је аспект стратешког одвраћања Руске Федерације који је значајно примењиван, али чији ефекти се могу оценити као споредни у односу на ефекте кинетичког оружја, тако да се за сада потврђује хипотеза да оне задржавају своју важност као помоћне компоненте укупне руске стратегије одвраћања у сукобу у Украјини. Оште запажање јесте да Руска Федерација, пре и после 24. фебруара 2022. године, није успела да оствари информациону супериорност у односу на противничку страну, што је негативно утицало на ефикасност примене мера одвраћања путем информација. Сукоб и одвраћање у информационом простору у овом сукобу водио се операцијама у сајбер простору, на пропагандном и обавештајном плану, као и надметањем на плану овладавања противничких комуникационих система. Прелиминаран закључак је да се очекивало да ће руска страна постићи много више резултата на плану обмањивања противника, сајбер операција, пропагандним активностима на плану стратешке комуникације или утицајем на комуникацију противника на бојном пољу, што је у руској војној теорији и доктрини одвраћања постављено при врху листе циљева.

Међународне војне експерте изненадила је чињеница да на почетку непријатељстава, од 24. фебруара 2022. године, Руска Федерација није предузела сајбер напад на украјинску телекомуникациону инфраструктуру. Украјина је остала на интернет мрежи све време специјалне војне операције, иако руска војна доктрина подразумева употребу сајбер ефеката уз традиционално кинетичко ратовање. Постоје подаци да је Русија покушала да изазове сајбер ефекте на украјинску интернет мрежу, али су они умањени новом везом преко свемирске орбиталне информационе мреже SpaceX's StarLink (O'Neill, Patrick, 2022). Русија није успела да затвори Украјину од сајбер простора, што јој је омогућило да успешно одржава интерне комуникације и средства да своју поруку пренесе свету, било путем традиционалних канала вести или преко Јутјуба, ТикТока и других онлајн медија. Такође, изненађење је било одсуство масовног сајбер напада усмереног на критичну инфраструктуру Украјине, имајући у виду искуства из 2015. и 2016. године, када је Русија извела против Украјине до тада неке од најсложенијих сајбер напада на електричну инфраструктуру. Према страним изворима, такви напади су били покренути, али су били неуспешни, јер су брзо поправљени (Collier, 2022). Поред тога, постоје информације да је Сајбер команда америчког министарства одбране дала велики допринос сајбер одбрани Украјине (Mehul et al, 2022). Све то упућује на закључак да је ефекат сајбер операција у руском одвраћању био споредан у односу на кинетичке војне нападе.

Када се разматра сукоб у области комуникација, оцењује се да није био очекиван вишеструки прекид комуникација међу руским јединицама које су ангажоване у Украјини и покушавале да координирају сложене оперативне маневре у вишеструким нападима преко стотина километара фронта (Cranny-Evans, Wittington, 2022). Постоје сазнања која указују на то да су поједине руске јединице

имале небезбедне комуникације на тактичком и оперативном нивоу (Greg, 2022). Суочени са несигурном комуникацијом на бојном пољу, руски команданти су прешли на оно што је функционисало, углавном на мобилне телефоне, који често раде на украјинској телефонској мрежи (Horton et al, 2022; Schogol, 2022) . Насупрот томе, очекивало се да ће руске снаге бити успешне у хаковању украјинске мобилне мреже, посебно када се знају њихове могућности електронског ратовања (Tanmay, 2022). Овакви догађаји могу се објаснити евидентном помоћи америчке војске која је помогла Украјини да се ослабе руски сајбер напади у овом сукобу (Mehul et al, 2022).

Област у којој се од Руске Федерације очекивало највише јесу пропагандне операције утицаја, које се воде преко класичних и модерних медија и сајбер простора. Међутим, насилно гашење руских медија у САД и ЕУ, као и значајно ангажовање западних обавештајних служби на лоцирању и уклањању социјалних мрежа које пласирају проруске ставове западном јавном мњењу, и чињеница да је Украјина уз помоћ Starlinka свемирског система за интернет остала повезана на глобалну мрежу, додатно је смањило могућност да Руска Федерација оствари информациону супериорност (Balkans Aljazeera, 2022). Све то је допринело да Украјина задржи капацитете којима, уз помоћ Запада, ефикасно парира у информационом и пропагандном рату за подршку стране и домаће јавности (Pomerlau, 2022). С друге стране, због наведене информационе блокаде од стране Запада, руска пропаганда се окренула домаћој јавности и јавном мњењу у земљама „трећег света”, Азије и Африке, како би подстакла поделу „Запада против остатка света”.

Литература

[1] Adamsky, D. (2020). Deterrence à la Ruse: Its Uniqueness, Sources and Implications. in *Deterrence in the 21st Century-Insights from Theory and Practice*, NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies.

[2] Akimenko, V. (2021). Russia and strategic non-nuclear deterrence: Capabilities, limitations and challenges. *Russia and Eurasia Programme*. July 2021. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-07/2021-07-29-russia-strategic-non-nuclear-akimenko.pdf>

[3] Bukkvoll, T. McDermott, R. (2017). Russia in the Precision-Strike regime - military theory, procurement and operational impact. *Norwegian Defence Research Establishment (FFI)*. Preuzeto 20. Novembra 2022. sa <https://www.ffi.no/en/publications-archive/russia-in-the-precision-strike-regime-military-theory-procurement-and-operational-impact>

[4] Chekinov, S. Bogdanov, S. (2010). Asymmetric Actions in Support of the Military Security of Russia, *Voennaya Mysl*, no. 3.

[5] Chekinov, S., Bogdanov, S. (2012). Initial Periods of War and Their Impact on a Country's Preparations for a Future War. *Voennaya Mysl*, no. 11, 2012.

[6] Chekinov, S., Bogdanov, S. (2013). The Nature and Content of a New-Generation War. *Military thought*, October - Decembe 2013, p. 12-23.

[7] Chekinov, S., Bogdanov, S. (2017). Evolution of the Essence and Content of the Concept of War in the 21st Century. *Military Thought*, January 2017. Preuzeto 14. decemba, 2022 sa <https://dlib.eastview.com/browse/doc/50724910>.

[8] Clark, M. (2020). Russian hybrid warfare. Military learning and the future of war series. *Institute for the Study of War*. september 2020.

[9] Collier, K. (2022). Ukraine foiled Russian cyberattack that tried to shut down energy grid. *NBC News*, 12 April 2022, Preuzeto 2. septembra 2022. sa <https://www.nbcnews.com/tech/security/ukraine-says-russian-cyberattack-sought-shut-energy-grid-rcna24026>.

[10] Cranny-Evans, S. Withington T. (2022). Russian Comms in Ukraine: A World of Hertz. *RUSI*, Preuzeto 14. decemba, 2022 sa <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russian-comms-ukraine-world-hertz>.

[11] Dulnev, P. Litvinenko, V. (2016). With Accumulated Experience – Into the Future. *Army Collection*. January 2016, Preuzeto 20. septembra 2022. sa <https://dlib.eastview.com/browse/doc/45952771>.

[12] Encyclopedia of the Ministry of Defense of the Russian Federation, „Strategic Deterrence,” undated. Preuzeto 12. septembra 2022. Sa <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/detail>

[13] EU must stand together in the energy war against Russia. *Financial Times*. (2022). Preuzeto 12. septembra 2022. sa <https://www.ft.com/content/78de81d3-314d-43f6-95e0-68>, EU must stand together in the energy war against Russia | Financial Times (ft.com).

[14] Gerasimov, V. (2013). Principal Trends in the Development of Forms and Methods of Employing Armed Forces and Current Tasks of Military Science Regarding their Improvement. *Vestnik AVN*. no. 1. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <http://www.avnr.ru/index.php/zhurnal-qvoennyj-vestnikq/arkhiv-nomerov/534-vestnik-avn-1-2013>.

[15] Gerasimov, V. (2013). The Value of science in foresight. *VPK*. Preuzeto 20. novembra 2022. sa https://www.armyupress.army.mil/portals/7/militaryreview/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf

[16] Gerasimov, V. (2016). On the Experience of Syria. *VPK*. March 7, 2016, Preuzeto 20. novembra 2022. sa [https://vpk-news\(\(.\)\)ru/articles/29579](https://vpk-news((.))ru/articles/29579).

[17] Gerasimov, V. (2019). Vectors of military strategy development. *Krasnaya Zvezda*, Preuzeto 20. novembra 2022. sa [http://redstar\(\(.\)\)ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii](http://redstar((.))ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii).

[18] Holloway, H. Blair, A. (2022). Russian Planes Carrying Nuclear Weapons Violated Swedish Airspace. March 31. Preuzeto 12. septembra 2022. sa <https://www.news.com.au/world/europe/russian-bombers-armed-with-nuclear-warheads-violated-eu-air-space-sweden-says/news>.

[19] Horton, A. Shane, H. (2022). Russian troops' tendency to talk on unsecured lines is proving costly. *The Washington Post*, March 27. Preuzeto 12. septembra 2022. sa <https://www.washingtonpost.com/national-security/2022/03/27/russian-military-unsecured-communications/>.

[20] Ignatius D. (2022). Watching Russia's military failures is exhilarating. But a cornered Putin is dangerous. *The Washington Post*, March 17. Preuzeto 10. oktobra 2022. sa <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/03/17/cornered-putin-dangerous-ukraine-david-ignatius>.

[21] Impact of Russia's invasion of Ukraine on the markets: EU response. (2022). Preuzeto 2. septembra 2022. Sa [https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/Impact of Russia's invasion of Ukraine on the markets: EU response - Consilium \(europa.eu\)](https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/Impact%20of%20Russia's%20invasion%20of%20Ukraine%20on%20the%20markets%3A%20EU%20response)

[22] Ionov, M. D. (1995). On Reflexive Control of the Enemy in Combat. *Military Thought* (English edition), No. 1, January 1995, p. 47.

[23] Khryapin, A.L. Braichev, I.V. (2008). Methodological Foundations of Strategic Deterrence of Military Aggression. *Strategic Stability*, no. 2, 2008. Preuzeto 14. novembra, 2022 sa [http://pstmprint.ru/2008/06/04«Стратегическая стабильность» № 2 / 2008 — PSTM Print](http://pstmprint.ru/2008/06/04«Стратегическая%20стабильность»%20№%202%20/2008)

[24] Kofman, M. (2020). *The Role of Nuclear Forces in Russian Maritime Strategy*. Preuzeto 2. septembra 2022. sa <https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/2020/03/12/the-role-of-nuclear-forces-in-russian-maritime-strategy/>.

[25] Kofman, M. Fink, A. Edmonds, J. (2020). *Russian Strategy for Escalation Management: Evolution of Key Concepts*, CNA's Strategy, Policy, Plans, and Programs Division (SP3), April 2020.

[26] Kondakov, E. E. (2022). Nonmilitary measures of ensuring the military security of the Russian Federation and the main problems of their realization. *Flot.com*, Preuzeto 10. oktobra 2022. sa <https://flot.com/publications/books/self/safety/11.htm>.

[27] Matvichuk, V. Khriapin, A. L. (2010). Sistema strategicheskogo sderzhivaniia. *Voennaya Mysl*. no. 1. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://vm.ric.mil.ru/Nomer1>

[28] McDermott, R. (2022). Assessing the Risks of Nuclear Confrontation Over Ukraine. *Eurasia Daily Monitor*. Part 1, April 27. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://jamestown.org/program/assessing-the-risks-of-nuclear-confrontation-over-ukraine-part-one>.

[29] Mehul, S. Murgia, M. Murphy, H. (2022). The secret US mission to bolster Ukraine's cyber defences ahead of Russia's invasion. *Financial Times*. March 8, 2022. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://www.ft.com/content/1fb2f592-4806-42fd-a6d5-735578651471>.

[30] Miljković, M. (2010). Informaciono ratovanje u savremenoj vojnoj teoriji i praksi. *Vojno delo*. vol. 62, br. 2.

[31] Miljković, M. Jevtić, D. Stojičević, S. (2022). Informaciona dimenzija bezbednosnog okruženja – osnovna obeležja. *Vojno delo* br 2/2022.

[32] Miljković, M. Jevtić, D. (2021). Sukobi u informacionom prostoru iz ugla savremene vojne misli u ruskoj federaciji – iskustva za bezbednost Republike Srbije. *Nacionalni interes*. Godina XVII, vol. 40 Broj 2/2021.

[33] Mills, M.P. (2022). Europe Is Losing the Energy War - Here's how the continent can fight back. *City Journal*. September 18. 2022. Preuzeto 20. septembra 2022. sa [https://www.city-journal.org/Europe Is Losing the Energy War](https://www.city-journal.org/Europe%20Is%20Losing%20the%20Energy%20War).

[34] Muntianu, A V. Tagirov, R G. (2010). Nekotorye problemnye voprosy. *Strategicheskaja Stabilnost*. 53/4, 2010, p. 69.

[35] Myre, G. (2022). How does Ukraine keep intercepting Russian military communications?" *NPR*. Preuzeto 20. septembra 2022. sa <https://www.npr.org/2022/04/26/1094656395/how-does-ukraine-keep-intercepting-russian-military-communications>.

[36] Obrashchenie Prezidenta Rossiiskoi Federatsii. (2022). Preuzeto 20. septembra 2022. sa <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>.

[37] O'Neill, H. (2022). Russia hacked an American satellite company one hour before the Ukraine invasion. *MIT Technology Review*, May 10. Preuzeto 12. septembra 2022. sa <https://www.technologyreview.com/2022/05/10/1051973/russia-hack-viasat-satellite-ukraine-invasion/>.

[38] Paybarah, A. (2022). A Kremlin Spokesman Says Russia Could Use Nuclear Weapons If There Is 'An Existential Threat For Our Country. *The New York Times*, March 23, 2022, Preuzeto 14. decemba, 2022 sa <https://www.nytimes.com/2022/03/22/world/europe/russia-nuclear-weapons-cnn.html>.

[39] Pechatnov, A. (2012). A scientific and methodological approach to the formation of an indicator of the effectiveness of the non-nuclear force deterrence mechanism. *Strategic Stability*, no. 1.

[40] Pechurov, S. Sidorin, A. (2017). Lessons from Coalition Wars in Interpreting Western Military Theory. *Military Thought*. April 2017. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://dlib.eastview.com/browse/doc/50728611>.

[41] Петровић, Лазар. (2018). Информациона безбедност – изазови 21. века. *Дипломатија и безбедност*, vol. 1. бр. 2. Факултет за дипломатију и безбедност. Београд. 239-261

[42] Pomerlau, M. (2022). *Air Force assessing information warfare lessons from Ukraine-Russia conflict*. Preuzeto 14. novembra, 2022 sa <https://www.fedscoop.com/Air-Force-assessing-information-warfare-lessons-from-Ukraine-Russia-conflict-FedScoop>.

[43] Raskin, A. Sorokin, M. (2008). Refleksivnoe upravlenie v paradigme sovremennoj vojny. *Strategičeskaja stabilnost*. № 3 / 2008, s 26-30.

[44] Roldugin, V.D. Kolod'ko, Yu.V. (2015). A clarification of the concept of deterrent damage in resolving the tasks of deterrence through the use of force. *Strategic Stability*. no. 4.

[45] Roth, A. Connolly, K. Raskin, J. (2022). Vladimir Putin Puts Russia's Nuclear Deterrence Forces On High Alert. Preuzeto 14. decemba, 2022 sa <https://sputniknews.com/russian-special-military-op-in-ukraine/>, February 27, 2022.

[46] Rusija i Ukrajina: Da li su ruske zalihe oružja i municije pri kraju. (2020). *BBC na srpskom*. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://www.bbc.com/serbian/cyr/svet-6325956>

[47] Russia Threatens to Deploy Tactical Nuclear Weapons. (2021). *VOA NEWS*. December 14. 2021. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://www.voanews.com/a/russia-threatens-to-deploy-tactical-nuclear-weapons-/6354408.html>.

[48] Russian warships fire Kalibr cruise missiles, destroy IS arms depots in Syria. (2017). *TASS*. Preuzeto 20. novembra 2022. sa <https://tass.com/defense/952980>.

[49] Russian National Security Strategy. (2015). Decree of the President of the Russian Federation, Preuzeto 20. Novembra 2022. sa <http://kremlin.ru/acts/bank/40391>.

[50] Samit NATO: Pet izazova za vojni savez, Turska pristala da Švedska i Finska uđu u alijansu. (2022). *BBC na srpskom*. Preuzeto 13. Avgusta 2022. sa <https://www.bbc.com/serbian>,

[51] Schogol, J. (2022). US military learning from Russian troops using cell phones in Ukraine. *Task & Purpose*, May 13, 2022. Preuzeto 13. Avgusta 2022. sa <https://taskandpurpose.com/news/russia-ukraine-cell-phones-track-combat> Tanmay, K. (2022). Russia's Electronic Warfare Capability 'Exposed' In Ukraine War; Is Putin's Techno-Savvy Army Losing The EW Battle? *EurAsian Times*, April 18, Preuzeto 2. septembra 2022. sa <https://eurasianimes.com/russias-electronic-warfare-capability-exposed-in-ukraine-war/>.

[52] Turkin, A.I., Oseledko, A.V. Hryapin, A.L. (2008). The role of sderživaniya kak faktora sderživaniya agresii. *Strategičeskaja stability*, no 2. Preuzeto 14. novembra, 2022 sa <https://cyberleninka.ru/article/n> «Стратегическая стабильность» № 2 / 2008 — PSTM Print

[53] Vladykin, O. (2018). Military Science Looks to the Future. *Red Star*. March 26. Preuzeto 20. oktobra 2022. sa <http://redstar.ru/voennaya-nauka-smotrit-v-budushhee>.

Резиме

Тренутна руска војна теорија и доктрина одвраћања представља интегрални комплекс примене војних ненуклеарних и нуклеарних, као и невојних мера одвраћања у више домена. У актуелном војнонаучном дискусу у Руској Федерацији могу се издвојити две „школе војностратешке мисли“. Заговорници традиционалне војне мисли сматрају да је улога „невојног фактора“ у концепту стратешког одвраћања преувеличана и заговарају значајнију улогу кинетичке војне силе, док се у оквиру иновативне школе стратешког одвраћања посебно издваја група експерата који заступају одвраћање информационам мерама. С тим у вези, може се рећи да је анализа доступне руске војне литературе указивала на то да је актуелно руско војно руководство, и пре почетка специјалне операције у Украјини, 24. фебруара 2022. године, више подржавало „традиционалну школу“ и примену кинетичких мера стратешког одвраћања.

Анализа примене мера стратешког одвраћања Руске Федерације у сукобу у Украјини током 2022. године потврђује хипотезу о тренутно већој ефикасности и исправности правца у руској војној теорији која даје већи значај примени војних кинетичких мера одвраћања. У досадашњем току специјалне операције, Руска Федерација је у различитим доменима и различитим интензитетом примењивала војне нуклеарне и ненуклеарне, као и невојне мере стратешког одвраћања. Прелиминарна оцена јесте да су најбољи ефекти одвраћања постигнути нуклеарним мерама и мерама одвраћања у области енергетске политике, а најмањи, упркос великим очекивањима, остварени су у области одвраћања путем информационог деловања и сајбер операција.

Упркос томе што је у теорији и доктрини веће тежиште на ненуклеарном стратешком одвраћању, Руска Федерација наставља да даје приоритет нуклеарном

одвраћању у овом сукобу, ослањајући се на поседовање већих капацитета од НАТО-а и на развој тактичког нуклеарног оружја. Сукоб у Украјини такође показује да је ненуклеарно стратешко одвраћање концептуално валидно и има јасну практичну примену, али да потенцијална ограничења његовог дејства зависе од довољне количине и ефикасности далекометног и високопрецизног наоружања.

Коначно, опште је запажање да Руска Федерација до сада није успела да оствари информациону супериорност у односу на противничку страну, како на глобалном нивоу у односу на САД и ЕУ, тако и на регионалном нивоу на територији Украјине. Наставак развоја стратешког концепта одвраћања Руске Федерације вероватно ће имати у виду значајнију примену мера информационог одвраћања, при чему ће Русија морати да развије значајније организационе и техничке капацитете за пробијање информационе блокаде Запада и задобијање информационе супериорности. С тим у вези, остаје оцена да невојна, и унутар њих информационо средства, заузимају истакнуто место у руском концепту стратешког одвраћања, али и даље имају само помоћну улогу у односу на војне кинетичке мере одвраћања. На крају, може се извести генерални закључак да се концепт стратешког одвраћања Руске Федерације у пракси тежишно заснива на мерама војне силе, без којих се невојне мере показују неефикасним, што се посебно огледа у случају ефикасности мера информационог одвраћања.

Кључне речи: *стратешко одвраћање, принуда и застрашивање, војне и невојне мере, ефикасност*

© 2023 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

